

ARTICULUS II.

Utrum devotio sit actus religionis?

I. Titulus clarus est ex terminis. Ex articulo habes duas conclusiones. Prima directe responsiva: Devotio est actus religionis: secunda solutione ad tertium: Devotio quæ habetur ad sanctos non terminatur ad ipsos, sed transit ad Deum. Primam conclusionem probat D. Thomas primo, in argumento Sed contra: Devotio dicitur a devovendo, sed votum est actus religionis: ergo devotio. Quæ consequentia disparata videtur, et procedere in quatuor terminis: devovere enim longe differt a voto, cum votum sit actus intellectus, ut traditur a S. Thoma infra quæst. LXXXVIII, art. 1; devotio autem est actus voluntatis, ut vidimus in articulo præcedenti. Quomodo ergo colligitur, quod si votum est actus religionis, etiam devovere, seu devotio, quæ dicitur a devovendo, erit actus religionis.

II. Respondetur consequentiam S. Thomæ efficacem esse, et procedere a fortiori. Pertinet enim ad votum firmare voluntatem in bono, quod expedit facere, ut ait D. Thomas infra quæst. LXXXVIII, art. IV, unde supponit voluntatem applicatam ad bonum, seu ad aliquod obsequium Dei, quod pertinet ad devotionem, quæ est oblatio voluntatis ad quodcumque obsequium Dei: addit autem firmitatem, quæ fit per promissionem, quæ est actus intellectus, quia importat ordinationem ejus, quod aliquis debet facere erga alterum, ut ibidem dicitur articulo primo. Inducit autem pro effectu firmitatem, et obligationem voluntatis ad exequendum talem promissionem. Si ergo votum per promissio-

nem, quam essentialiter importat, firmat devotionem, seu voluntatem applicatam ad aliquid, manifestum est, quod votum ratione sui effectus est quoddam devovere firmatum, seu applicatio voluntatis firmata per intellectum. Et ideo bene arguit S. Thomas, quod si ipsum devovere firmatum (quod est votum) est actus religionis, etiam ipsa devotio, seu devovere firmatum, actus religionis erit, quia firmitas, quam supra ipsum devovere addit votum, est aliquid proveniens ab intellectu, neque ex eo quod habet ab intellectu est actus religionis, sed ex eo quod participat a voluntate, cum religio in voluntate sit; unde a fortiori devotio, quæ est actus voluntatis, et ordinatur ad cultum Dei, sicut votum, erit actus religionis.

III. In corpore articuli probat S. Thomas eandem conclusionem tali ratione. Ad eandem virtutem pertinet velle facere aliquid, et promptam voluntatem habere ad illud faciendum, sed ad virtutem religionis pertinet operari ea, quæ spectant ad cultum, et famulatum Dei; ergo ad eandem pertinet habere promptam voluntatem ad hujusmodi exequenda, quod est esse devotum. Consequentia patet. Et minor constat ex diffinitione religionis. Major probatur a D. Thoma, quia uterque actus, scilicet, velle facere aliquid, et promptam voluntatem habere ad illud, respicit idem objectum: unde, et philosophus dicit v ethicorum, cap. 1, quod: « Justitia est, quia homines volunt, et operantur justa: » ergo uterque actus pertinet ad eandem virtutem, sicut ad idem objectum.

IV. In hac ratione dubium est, et de majori, et de consequenti. De majori quidem, quia vel sumit D. Thomas ibi promptam voluntatem pro actu offerente voluntatem ad id,

quod vult, vel pro modo, quæ subjectam habet voluntatem ad aliquid, scilicet expedite, et prompte. Si primo modo, male probat, quod uterque ille actus pertinet ad eandem virtutem, quia habet idem objectum, cum constet quod actus offerendi voluntatem habet pro materia, et objecto voluntatem ipsam, quam offert; actus autem volendi, seu operandi aliquid, habet pro objecto aliquid operabile: si secundo modo, non loquimur ad rem, quia devotio non est modus volitionis, sed actus, nec dicit promptitudinem solum ex parte subjecti, sed ex parte objecti, ut diximus articulo præcedenti.

V. Circa consequentiam vero, difficultas accipi potest ex Suarez II tomo de religione, lib. II, cap. VII, quia ex præmissis assumptis a D. Thoma solum potest inferri, quod voluntas prompta serviendi Deo pertinet ad eandem virtutem, ad quam pertinet velle servire Deo; non tamen quod omnis devotio, et omnis prompta voluntas sit actus religionis, si quidem in materia obedientiæ, et charitatis imo, et in omnibus virtutibus et in actu, quo aliquis vult studiose agere in omni virtute, invenitur talis voluntas prompta quæ potest dici devotio illius virtutis in qua aliquis vult prompte materiam talis virtutis: generaliter enim D. Thomas dicit pertinere ad eandem virtutem velle facere aliquid, et promptam voluntatem habere ad illud faciendum: ergo male colligitur devotionem esse proprium actum religionis.

VI. Cæterum hæc faciliora sunt, nam major illa propositio D. Thomæ utroque modo verificatur. Cum enim dupliciter (ut diximus articulo præcedenti) possit haberi promptitudo, scilicet, vel ex parte subjecti secundum modum refusum a subjecto in actum, quia procedit actus a subjecto faciliter, et prom-

pte disposito; vel ex parte objecti, quia offert ad faciendum aliquid voluntatem promptam, et expeditam, utroque modo verificamus propositionem D. Thomæ. Primo modo respectu omnium virtutum, et habituum, quia in omni actu procedente a virtute, seu habitu potest inveniri iste modus, quod prompte, et faciliter fiat. Et sic manifestum est, quod pertinet ad eandem virtutem vel habitum ad quem pertinet velle operari id quod est talis virtutis, quia ille modus non variat speciem virtutis, cujus est modus.

VII. Secundo vero modo, promptitudo est oblatio voluntatis expeditæ, et promptæ ad serviendum, et sic non pertinet ad omnes virtutes, sed ad illam ad quam pertinet servire, et offerre aliquid in obsequium alterius. Et sic ad eandem virtutem pertinet, ad quam pertinet velle servire Deo, quæ est religio. Et licet materia, quam talis promptitudo offert sit distincta ab aliis materiis, quæ offeruntur per alios actus religionis, tamen objectum formale est idem, quia ut sæpe diximus, objectum formale religionis, quod est cultus divinus, non variatur ex diversitate materiæ, qua colitur Deus. Et ita licet devotio habeat pro materia oblata voluntatem promptam, tamen quia offert illam in obsequium, et cultum Dei, habet objectum formale idem cum aliis actibus religionis. Stat ergo solida propositio S. Thomæ, quod velle facere aliquid, et habere promptam voluntatem ad illud, pertinet ad eandem virtutem, quia habet idem objectum formale. Sive enim promptitudo accipiatur pro modo, sive pro actu offerente voluntatem, semper pertinet ad eandem virtutem, cujus est modus, vel cujus est actus, applicando singula singulis.

VIII. Ad id quod objicitur contra consequentiam D. Thomæ patet ex

dictis, quod devotio sumpta pro actu, solum invenitur in religione (et loquimur de devotione serviendi Deo; ad serviendum enim hominibus agnoscit D. Thomas ad tertium devotionem alterius generis) sumpta vero pro promptitudine, quæ est modus, sic inveniri potest in omni habitu producente faciliter, et expedite actus. Et ratio est, quia devotio non dicit actum promptum quomodocumque, sed oblationem, et exhibitionem promptæ voluntatis. Oblatio autem est actus servitutis, et obsequii respectu ejus, cui offertur: devotio ergo pro actu, solum pertinet ad virtutem servientem, seu offerentem, quæ respectu Dei est religio; ad charitatem autem solum potest pertinere imperative, sicut et actus aliarum virtutum; ad obedientiam vero prout est specialis virtus non pertinet ad offerre voluntatem expeditam ad obsequium, sed tantum habere observantiam ad præcepta superioris, quæ est honorare, et revereri præcepta; et ita non respicit cultum, et reverentiam Dei, et obsequium ejus. Quod autem dicantur aliqui devotè obedire, aut devotè facere opera virtutum; vel accipitur devotio pro modo promptitudinis communi omni habitui, et virtuti, vel pro effectu devotionis, quatenus est actus religionis imperans, et imprimens cæteris virtutibus, ut dicit D. Thomas ad primum et secundum.

IX. Circa solutionem ad primum D. Thomæ notat ex magistro Torres hic, tres modos unionis ad Deum, scilicet, per charitatem, per sanctitatem, et per devotionem. Per charitatem unitur homo Deo quantum ad amorem, transformando se in rem amatam, et introducendo in actu amatam ad se secundum affectum. Per sanctitatem unitur Deo, ut servus Domino, referendo, et applicando se ad illum, eo modo, quo

servus debet ad dominum: per devotionem unitur Deo exhibendo, et offerendo ei promptam voluntatem. Et, ut supra vidimus, per referre se ad Deum, et per exhibere aliquid in recognitionem servitutis distinguitur a D. Thoma ratio religionis, et sanctitatis, quæ sunt idem re, et differunt ratione.

X. Circa secundam conclusionem D. Thomæ solum oportet advertere, quod devotio extenditur ad sanctos eo modo quo religio; constat enim quod cultus debitus sanctis in se ipsis exhibetur non per latrariam, et religionem, sed per duliam; et quia sancti sunt Deo conjuncti, et propinquissimi, possumus secundum eam rationem, quia in eis relucet divina majestas, colere, non quidem ipsos in se, sed per ipsos, et in ipsis Deum, eo modo, quo offerimus sacrificium Deo in honorem martyrum, non autem ipsis martyribus. Et licet posset etiam dici, quod ad sanctos habemus devotionem, sumendo ipsam pro aliquo effectu devotionis, scilicet pro suavitate spiritus, vel pro affectu ad ipsos; et similiter quod religiose colimus illos, quia potest imperari a religione eorum cultus: colimus enim ipsos dulia, quæ tamen imperatur a religione, quatenus ex cultu Dei movemur ad colendos sanctos. At tamen D. Thomas in sua solutione attingit id in quo maxime est punctus controversiæ inter catholicos, et hæreticos circa cultum sanctorum. Non enim hæretici, præsertim nostri temporis, negant posse coli sanctos, ut viros præditos dignitate, et sapientia eximia, sed dicunt hunc honorem esse humanum, et civilem, qualis habetur erga viros potentes: coli vero sanctos divinis honoribus, ita quod eis templa erigantur, religiosoque cultu honorentur in altaribus sacrificiis, etc. hoc catholicis obijciunt. Qua ratione etiam negant

sanctarum imaginum cultus, quia non possunt intelligere quomodo imagines, aut sanctos propter Deum cultu divino, et religioso veneremur.

XI. Quod tamen D. Thomas hic unico verbo destruxit, distinguens inter devotionem, quam habemus ad sanctos, et quam habemus ad alios homines; ad hos enim sicut famulatus est longe inferior, quia tantum est civilis, et politicus, sic et devotio: ad sanctos vero quia non habemus communicationem politicam cum ipsis, sed sunt in statu superiori, ita et cultus superior ad politicum, et civilem esse debet; et quia dignitas ad quam sancti elevati sunt est ut sint uniti Deo, et in illis tamquam in supremis ministris specialiter reluceat magnitudo divina; utpote quorum vita, ut ait Apostolus ad Colossenses tertio abscondita est cum Christo in Deo, ideo non solum consideramus in illis particularem, et propriam dignitatem, sed etiam divinam, et sic ad ipsos extenditur religiosa devotio, et actus religiosus, non quia ipsi in se religionem exhibeamus, sed Deo in honorem sanctorum quatenus specialiori modo est in illis, quam in aliis rebus. Itaque ipsis propter suam particularem reverentiam dulia debetur; propter conjunctionem autem specialem ad Deum etiam religione attinguntur, non in quantum sancti considerantur in se, sed ut aliquid Dei, quod in aliis rebus non ita specialiter invenitur, sicut in sanctis.

ARTICULUS III.

De causa, et effectu devotionis.

I. Asseruit S. Thomas contemplationem esse devotionis causam, et lætitiæ esse devotionis effectum,

quod quidem etsi magis praticari oporteat quam speculari, illud tamen hic enodandum est ad intelligentiam scholasticam, videlicet, quo genere causæ intelligat S. Thomas contemplationem esse causam devotionis, et quo etiam genere causæ devotio sit causa lætitiæ; ac denique, quæ sit differentia inter effectum, et actum alicujus virtutis. Et quidem D. Thomas posuit in articulo tertio contemplationem esse causam devotionis eo modo, quo cognitio est causa voluntatis, scilicet, quia objectum cognitum, et apprehensum causat appetitum. Loquendo vero de causa extrinseca, inquit Deum esse causam extrinsecam devotionis quasi peculiarem, et propriam. Quam doctrinam, ut explicet Suarez in tomo de religione, lib. II, cap. VIII, distinguit duplicem devotionem, seu delectationem: unam indeliberatam et antecedentem, quæ est effectus aliquis, quem Spiritus sanctus causat in nobis sine nobis, et datur per modum auxilii operantis, et initium habet in aliqua sancta cogitatione, quæ dicitur causari in nobis sine nobis, non quia fit sine nobis cogitantibus, sed quia fit sine nobis volentibus, quia voluntas nostra non est principium talis cogitationis, sed potius ipsa cogitatio prævenit omnem actum voluntatis, est tantum physice actus elicited ab intellectu, quo vitaliter cogitat, et cognoscit, ideoque non fit sine nobis cogitantibus. Ad istam vero cogitationem, sic prævenientem omnem motum voluntatis, sequitur indeliberatus aliquis affectus devotionis, et suavitatis ad res divinas operante Spiritu sancto, et tangente cor operatione sua.

II. Alia est deliberata devotio, quæ est devotio substantialis, cum sit actus moralis, et voluntarius religionis, et nascitur ex illa indeliberata volitione cooperante gratia Dei;